

Den lille forening i det nordlige Øresund med det mærkelige navn

FtSF - Foreningen til Sprydstagens Forevigelse

Af Mette Brask og Kaj Madsen

Langs Danmarks lange kyst har fiskeri været en vigtig næringsvej for befolkningen, og der blev udviklet fiskeredskaber og bådtyper, som passede til de lokale vilkår, fangstmuligheder, kystens og havets beskaffenhed. I Kattegat- og Øresundsområdet var fiskejollerne som regel åbne joller, rigget med sprydsejl, topsejl, fok og eventuelt klyver. Det firkantede sprydsejl, også kaldet en smakke, holdes udspilet af en løs sprydstage, som er det fælles kendemærke for disse smakkejoller. Riggens mange enkeltsejl giver rige muligheder for at sejle i både let og hårdt vejr og hurtig tilpasning ved vejrskift, ligesom det er en fordel, at ingen faste bomme er i vejen for arbejdet ombord.

Fiskejoller ved Skotterup strand. Maleri af Carl Baagøe 1887

Kadrejeriet, et særligt erhverv i Øresund

Et andet erhverv var i en periode medbestemmende for øresundsjollernes udformning, nemlig det såkaldte kadrejeri. Før motorskibenes tid passerede mange store sejlskibe gennem Sundet, og der opstod en livlig handelsvirksomhed mellem skibenes besætninger og fiskere i smakkejoller eller egentlige handelsmænd i tilsvarende joller. Handelen foregik over skibssiden, og kadrejerne lagde sig op på siden af de store skibe, ikke blot når de lå for anker og ventede på vind eller toldbehandling, men også når de var i fart. Kadrejeriet stillede store krav til jollernes robusthed og sejl- og manøvreegenskaber. Ligesom ved fiskeriet gjaldt det om at komme først frem til kunden,

men samtidig skulle der ofte udføres en farlig manøvre, hvor jollen blev sejlet tæt forbi det store skibs forstævn for at glide ned langs den side, hvor der blev kastet en line ud, eller hvor kadrejerer kunne hægte sig fast med en bådshage.

Unge sejlere gik i lære hos fiskerne

Både kadrejeri og fiskeri fra smakkejoller ophørte i løbet af den første halvdel af 1900-tallet, efterhånden som sejl blev afløst af motor. Der opstod derefter mulighed for at benytte jollerne i fritidslivet til tursejlad og kapsejlad. Unge mennesker ved øresundskysten omkring Humlebæk, Sletten og Espergærde greb denne chance i 1960'erne, og langsomt opstod tanken om at lægge disse aktiviteter i faste rammer. Fra 1969 blev der organiseret årlige kapsejladser for smakkejoller, endda med en pokal, smakkejollernes vandrepokal, som præmie til den hurtigste jolle. Sjovt har det været, i bestemmelserne for kapsejladsen i Espergærde 1970 hedder det bl. a. :

§ VI Sikkerhedsbestemmelser: Det pålægges skipperen at proviantere på en sådan måde, at mandskabet kan holde tørsten fra livet under hele sejladsen.

Helt fra begyndelsen har der imidlertid også været et andet vigtigt formål: i samarbejde med fiskerne at holde en beskyttende hånd over de gamle joller. I 1970 blev en særlig pokal indstiftet af fisker Carl Collatz og hustru. Denne "Lille pokal" med nok så stor betydning er en vandrepokal, som tildeles et medlem, der i det forløbne år har udført et godt og prisværdigt oprignings-, restaurerings- eller vedligeholdelsesarbejde på sin jolle.

Dyb koncentration under Pokalsejlad o. 1970. Til rors: Michael Kiersgaard, bådbygger og initiativtager til FtSF

I begyndelsen var det nok mere kapsejlds og muntert samvær end foreningsliv, der optog de unge sejlere ved øresundskysten, så det tog lidt tid at få formaliteterne endeligt på plads. Men det seriøse mål var der ikke tvivl om, og på generalforsamlingen 12. januar 1973 stiftede man formelt FtSF, 'Foreningen til Sprydstagens Forevigelse' og skabte hermed faste rammer omkring vedligeholdelse og sejlsads med Øresunds traditionsrige fiske- og kadrejerjoller.

Foreningen idag

40 år er gået, men FtSF lever stadig i bedste velgående og løser opgaven: at give rigtig mange mennesker mulighed for at kombinere en kulturel indsats med et muntert og dejligt friluftsliv. Fem år efter den første generalforsamling havde FtSF ca. 70 medlemmer, og tallet er næsten det samme idag. Medlemmerne må dog deles om lidt færre joller end i 70'erne: dengang var ca. 40 joller tilknyttet FtSF, idag op mod 30. Nogle af de gamle joller er forsvundet, men mange er i fin stand og sejler endnu. 106-årige MAGDA i Snekkersten tog Carl Collatz-pokalen et par gange i de første år og igen i 2009 og 2012. Jollen FREM, som vandt den første kapsejls i 1969, tilhører nu Flynderupgaard-Museet i Espergærde, men passes og sejles af Espergærde Smakkelaug.

FtSF's vedtægter åbner mulighed for tilpasning til nye tider. I den gældende version hedder det: *'Som medlemmer af foreningen optages ejere af traditionelt byggede træjoller og andre lignende joller med sprydstagsrigning'*. Kun rigningen tæller, og nyere træjoller og glasfiberjoller sejler nu med. MEGIN-jollen kom til verden i 1988 midt i FtSF's domæne, konstrueret af Peer Bruun i Espergærde, og i dag er en håndfuld af disse moderne, men fuldblods smakkejoller også tilknyttet foreningen.

Fra Pokalsejlsadsen i Sletten 2012, - en god lejlighed til at lufte de barkede sejl. Foto: Kaj Madsen

Der er fuld fart på Øresunds smukkejoller

Et blik på FtSF's sejlads-kalender viser, at aktivitetsniveauet er højt. Hver tirsdag sommeren igennem mødes sejlerne til aftensejladser på Sundet, hveranden uge med grillhygge i en af havnene. Foreningen afholder desuden hvert år fem kapsejladser forskellige steder langs kysten med en pokalsejlad omkring 1. september som sæsonens højdepunkt. Pokalsejladserne arrangeres på skift i havnene fra Sletten til Hornbæk som en videreførelse af traditionen fra de første år og med de samme pokaler som dengang. Arrangementet tiltrækker joller fra hele landet og strækker sig over en hel weekend, så der er lejlighed til kapsejladser både lørdag og søndag og en festmiddag lørdag aften.

Hvert år i juni måned arrangeres en sejlads-weekend i Hornbæk. Her holdes frokostpause mellem sejladsene. Foto: Mette Brask 2011

FtSF's medlemmer deltager jævnligt med eller uden joller i stævner, tursejladser og kapsejladser i de omkringliggende farvande, således bl. a. TS-stævner, Vinden Drar, Øhavet Rundt og VM i sjægtesejlad i Hjarbæk, og jollerne præsenteres gerne ved kulturbegivenheder, i 2013 åbningen af Kulturhavnen og Søfartsmuseet i Helsingør.

I august afholdes en smakkeregatta i forbindelse med havnefesten i Snekkersten, og her inviteres alle interesserede på en tur i en smakkejolle. Hvert år har vi omkring 100 børn og voksne med ude i smakkerne. Foto: Mette Brask 2012

Kom og vær med!

Foreningen til Sprydstagen Forevigelse opfordrer folk med interesse for den gamle kystkultur og specielt de traditionelle smakkejoller til et besøg på Flynderupgaard-Museet i Espergærde. Aktive smakkesejlere er desuden særdeles velkomne til at deltage i FtSF's Pokalsejlads, som i 2013 afholdes 31. august - 1. september i Snekkersten.

Information

Flynderupgaard-Museet, se www.helsingormuseer.dk

FtSF og Pokalsejladsen: se foreningens hjemmeside www.sprydstagen.dk.

Litteratur

Birger Mikkelsen: **Fiskerne** - fra Kronborg Hage til Sletten (1986)

Henning Henningsen: **Kadrejerer og bumbådsmand**. TS-Årbog 2009.